

מכתב גלוי לחברי הקהילה היהודית

מאת הרב הראשי דר' טוביה לוונשטיין
קופנהגן 8 לחדש פברואר 1910

בתאריך 18 לחדש שעבר הודיעו שבעה טובי העיר (להלן 'הנציגים') של הקהילה היהודית פה בעיר ע"י משרד הפרסום של RITZAUS בין השאר:

פוטרתני ממשרת הרבנות שלי מכיון שהתנגדתי לעשות KONFIRMATION - קונפירמציון¹ (הסכמה) לילדים, שלפי החוק מתאריך 13 אפריל 1851 סעיף 9, לפי החלטת ההורים היו רשומים שהם שייכים לקהילה היהודית, ודרשתי תנאים שעל פי הם אי אפשר לקבלם היות והם בניגוד למצב הקיים וזכות ההורים. ונוסף לכך ערכתני הפגנה פומבית נגד רב המשנה של הקהילה שלפי הוראותיהם כן הסכים לערוך קונפירמציון.

בתאריך 4 לחדש שלחו הנציגים הודעה "סודית ביותר" לכל משלמי המס בקהילה, בה דורשו מהם חוות דעת מיידית, האם הם מסכימים להתייחסות הנציגים כלפי.

בהודעה הזו הם טענו שמספר פעמים דנתי אצלם על פרישה מהמשרה שלי, אבל היות ותנאי היו גדולים מדי, נציגי הקהילה סרבו לקבלם. נוסף לכך הודיעו הנציגים שבתאריך 14 לינואר הכרזתי על סרובי להתייחס לדעתם, ולכן לא נותר אלא לפטר אותי.

במכתב הגלוי הזה לחברי קהילתי, ברצוני לתת תיאור מהמצב הקיים בכדי שכל אחד יוכל לשפוט בסכסוך הכאוב בין נציגי הקהילה וההנהלה הרוחנית – מריבה שכמדומני לא היתה כדוגמתה בכל תולדות העם היהודי.

מזמן הודעתי כבר ששורש המריבה נובע מעמדתי ביחס לגיור. השאלה הזו – ממבט הדת היהודית, היא עבור היהדות במיוחד חשיבות עליונה, שאפשר לומר שכל קיום היהדות העולמית תלוי בו – וגם ההתפתחות קהילת היהודית בקופנהגן.

נתוני הסטטיסטיקה (JFR. CORDT TRAP: JODERNE I DANMARK) מראים שמספר היהודים בדנמרק בירידה בצורה דראסטית. והסיבה הראשונה היא בגלל נישואי התערובת. כי בשנים 1880 – 1905 התחתנו 395 זוגות יהודיות ו – 272 נישואי תערובת. מתוך 218 נישואי תערובת אלו, נולדו 61 ילדים שנרשמו לקהילה היהודית, ו – 284 ילדים שנרשמו לכנסייה. והיחס התחלק ככה ש – 147 מהם היו גברים יהודים, ו – 71 היו נשים יהודיות.

כשהנציגים הגיעו אלי להמבורג בשנת 1903 לדון איתי על האפשרות שאהיה הרב הראשי בקופנהגן – שאל אותי חבר המועצה דאז מר גליקשטט השאלה הנוקבת, מה בדעתי לעשות נגד סכנה זו. התשובה שלי היתה: החינוך בבית שמושגת על קיום הנכון של מנהגי ישראל, יחד עם לימוד תורה במוסדות החינוך, בכחם להתגבר על הסכנה! נגד השקפתי זו בזמנו אף אחד מהנציגים לא התווכחו אתי. לפי חוק הדני בימים ההם כל ילד וילדה היו צריכים לעבור טכס בכנסייה בגיל 14 בו הם מוסרים הסכמה שהם מאמינים בבורא עולם.

אכן השתדלתי כבר מתחילת תפקידי ללחום נגד נישואי התערובת. כשהנציגים עכשו מנסים ליצור את הרושם שכל התנהגותם היא לדאגת התפתחות הקהילה – לפני הכל בצורה מוחלטת ביותר, עלי להפריך את זה.

למען האמת התפתחות הקהילה היהודית לא יכולה בשום פנים ואופן להיות על ידי שהקהילה צועדת לאט לאט בכיוון ביטולו הבטוח על ידי נישואי תערובת ועל ידי קבלת גרים בלי גבול שעל פי הלכה אסור לקבלם, דבר שבכל האופנים מקדם נישואי תערובת. ופה בעיקר מדובר על קבלת גרים מבוגרים שאין היתר לקבלם.

1. כשהיהודים בשנת 1814 קיבלו אזרחות דנית (עצמאות), כחלק מחוקי השחרור התחייבו לקיים את הטכס הזה בבית הכנסת במקום בכנסייה.

לפי הסבר הנציגים מתאריך 18 לחדש שעבר, מתקבל הרושם שהעברת גרים ליהדות מבוגרים שהם בעלי אמונה זרה, היו רק במקרים נדירים ביותר ולכן לא משמעותי.

אבל זה רק נכון לגבי 7 שנים האחרונים, שבהם אני תפקדתי בתור רב הראשי, ולא נתתי רשות להתגייר אם לא היה לפי הלכה. פנו אלי הרבה מקרים של זוגות צעירים, שהאשה היתה לא יהודיה, בבקשה לגייר אותה, אבל הצטרפתי לסרב אם המטרה לא נבעה מדחף פנימי להיות יהודיה אלא בגלל אינטרסים אחרים. רק במקרים ששוכנעתי שקבלת הגירות כן נבע מנימוקים טהורים להיות יהודיה, הסכמתי לגיירם.

בהזדמנויות כאלו תמיד נתתי להבין ביתר שאת – שזה לא אני שבכחי יכול להפוך לא יהודי ליהודי, אלא אני אך ורק שליח מה'. ולכל הפעולה שלי אין שום חשיבות, אם לגר אין תשוקה אמיתית להתקרב לדת היהודית.

הוספתי בדרך כלל להביא לתשומת הלב - שאם נודע לי על זוג מנישואי תערובת שאדם שאינו יהודי מקרב את עצמו ליהדות על ידי שהוא מקיים את ההלכות במדויק בחיים היום יומיים במשך כמה שנים, ולעניי הרבוננו של עולם הרואה הכל – מתברר המציאות שמדובר על זוג שמתקרבים באמת – במקרה נדיר זה גם אני משתף פעולה ומרכיב לכבודם בית דין מיוחד של שלושה דיינים שמתמחים לענייני גירות לפי דת ישראל, ועושים הטקס החיצוני והדיינים המיוחדים שגר צריך לקיים כדי להכנס לכלל ישראל, וביניהם דיני טהרת המשפחה ולטבול במקוה השייכת למוסדות הקהילה.

ההשפעה של התופעה של קבלת מבוגרים לגיור, עד הרגע בו נכנסתי לתפקידי, התברר לי מתוך ספר קטן שעבר מידי פרופסור וולף המנוח אחרי פטירתו לידי הממשל אחריו בכהונת הרב, ואח"כ הספר עבר אלי. בו רשומים במדויק השמות של כל הגרים שהתקבלו לקהילה היהודית בקופנהגן משנת 1850. הרשימה מראה שעד שנת 1903 התקבלו 48 – 44 ילדים, 66 מבוגרים (בתוכם 61 נשים).

הבנת הנציגים מהנושא מתברר איפוא שהוא הפוך ממש מהמציאות בשטח. בקשר לגיור של ילדים מנישואי תערובת – הנציגים שהגיעו לדון איתי בהמבורג, לא הזכירו אפילו במילה אחד על החוק, מתאריך 13 אפריל שנת 1851 סעיף 9. רק תיכף אחרי הקונפירמציון הראשון שהצטרפתי לערוך, שאז נודע לי הענין, הודעתי בצורה ברורה ביותר את השקפתי.

בלי לדעת איך חוקי מדינת דנמרק יתייחסו לחוק הזה, איך שיהיה לא יכול להיות שום ספק בדבר – כמו שהכנסיה לא תקבל ילד מנישואי תערובת לכנסיה – למרות שההורים לפי החוק סעיף 9 החליטו שהילד יתקבל לכנסיה, כל זמן שהילד לא נטבל לפי מנהג המוסכם לכנסיה. לא פחות מזה הדת היהודית לא יכולה להכיר בילד, שנולד מאמא לא יהודיה, בתור יהודי לא מטעמי דת ולא מטעמי קהילה, כל זמן שהתנאים לקבלת גירות עדיין לא התקיימו.

תהיה לזה חשיבות מיוחדת כדי לקבל את המבט הנכון לנושא, להביא כאן תרגום מילולי מהרב יעקב אטלינגר שהיה הרב הרשמי בעיר אלטונה מטעם מלכות דנמרק, שכתב את דעתו בנושא בעיתון 'שומר ציון הנאמן' משנת 1848. כידוע פעל הרב יעקב אטלינגר בתור רב מטעם מדינת דנמרק משנת 1836. הוא נפטר שם בשנת 1872, וזה עובדה שהדעות שלו בבעיות של דת וכשרות הם מפורסמים בחוקי דת – קהילה ומדע, וכל היהדות העולמית הכירה בחשיבותו.

בעיתון הנ"ל כתוב כדהלן :

הערכה מאת הרב הראשי אטלינגר מאלטונה בנוגע :
ההסתכלות בנישואי תערובת לפי הלכות הדת היהודית הרשמית.

בשאלה שפנו אלי, איך מתיחסת הדת היהודית לפי ההלכה ועיקרונותיה לנישואי תערובת – ולילדים שנולדו כתוצאה מזו- הנני בזה נותן את תשובתי :

- 1) ההלכה היהודית מתירה ומכירה אך ורק בנישואים בין יהודי ויהודיה, ובין אינו יהודי ואינה יהודיה. לעומת זה נישואין בין יהודי ובין אינה יהודיה ובין יהודיה ואינו יהודי אסור לפי הלכה, לא חל - נחשב בלי זכויות - ואין לזה משמעות - (כמובן מבחינת הדת היהודית).
- 2) לפי ההלכה היהודית – בנוגע לילדים שנולדו בנישואי תערובת, באם האמא יהודיה אז הילד הוא יהודי מלידה למרות שהאבא אינו יהודי – ואפילו לפני הלידה אין אפשרות על ידי שום הסכם חוקי – למנוע מהילד להיות

יהודי – (בגרמנית ENTFREMDEN).

ילדים שנולדו מאמא שאינה יהודיה – למרות שהאבא יהודי הם לא נולדו בתור יהודים, וגם בנים לא נכנסים לקהילה היהודית אפילו על ידי ברית מילה, אם לא התקיים בנוסף לזה כל ההלכות והתנאים שבהם מקבלים גרים לעם היהודי.

אני משוכנע שממשלת דנמרק אף פעם לא חשבה להכריח דת בכח על היהודים – היות והיהודים שבארץ דנמרק קיבלו רשות להיות יהודים לפי חופש מצפונם.

והאם זה לא נקרא להכריח דת בכח – אם ההחלטה – שזכות ההורים להחליט, שילדים שלהם צריכים להתחנך לפי הדת היהודית – ובזה בלבד זכותם להחליט שהם יהודים בכל מובן המילה - ובכח להכריח את הקהילה היהודית בקופנהגן לקבל אותם למגינת לב של כל היהדות העולמית??

האם אי פעם רב של קהילה הכיר בזה שילד שנולד מאמא לא יהודיה יהיה יהודי אך ורק בגלל שההורים החליטו לפי חק 15 אפריל 1851 סעיף 9, שכך צריך להיות?

ואיך הנציגים של הקהילה היהודית יכולים להרגיש התחייבות כלפי הורים אלו – ועוד עושים השתדלות שהילדים שלהם צריכים קונפירמציה, האם על נציגי הקהילה לדאוג לזה שלא יהודים מקבלים קונפירמציה? והאם בכלל על נציגי הקהילה לדאוג שילדים שאינם יהודים צריכים להתקבל לעם היהודי? תפקיד ההורים לאפשר לילדים שהם יהיו יכולים להתקבל לעם היהודי.

מימות עולם – ובכל המצבים קיים תנאי שאין על זה עוררין, שלפני קבלת גר ליהדות יש הלכות מפורשות שעל הגר לקיימם, וגם צריכים להושיב בי"ד מיוחד, וכן טבילה במקוה וכו'.

לפי בקשתי המפורשת בסעיף 3 של חוזה הקבלה שלי בתור רב כתוב: שעלי, ורק אני מחליט בכל השאלות של דת. ובהמשך בהסכם המלכותי שקבלתי כתוב שעלי לפקח על כל רבני דנמרק, גם מחוץ לקופנהגן.

מה יהיו התוצאות, אם לא תהיה לי הזכות להתנגד לאיזה דבר בתוך הקהילה שלי בקופנהגן – דבר שאם זה היה קורה באחד משאר הקהילות בארץ דנמרק הייתי מרגיש שמחובתי למנוע. ועכשיו מעמידים את דעתו של רב המשנה בקהילה שלי לגבי קבלת הגיור – מול דעתי!

הנציגים נותנים להבין שרוב המשנה, בנוסף לעצם טקס קבלת הגירות, הוא רוצה מראש להיות משוכנע שילדים יש מספיק ידיעות בנוגע ליהדות.

ברור כשמש עבור כל מי שיש לו אפילו רק ידיעות שטחיות בתוכן של תורת משה – שפעם אחר פעם מלמדים אותנו לשמור שבת – ולקיים הלכות כשרות. אפי' לפי דר' שורנשטיין קיום הלכות שבת והלכות כשרות זה יסוד החיים של היהודי – הוא מוכיח את זה בספרו 'הדרכה ללימוד הדת היהודי' ע' 25 – 24 – 21 – 20, ספר שאגב איני יכול לקבל עליו אחריות. אבל האם ידיעות על הלכות הדת בלבד מספיק לתנאי כדי להתקבל ליהדות?

פרופסור וולף המנוח העיד שזה אחרת –

בדפים האחרונים באותו ספר בו מופיע הרשימה של הגרים, אנחנו מוצאים את האזהרות שהוא בתור יושב ראש של בית דין ההלכתי – דתי – פונה לגר לפני טקס הגיור – ובין השאר קוראים שם:

”עוד פעם נוסף אני לכן מזהיר אותך: לך חזרה!! אם אתה לא עושה את זה בשכנוע מושלם עם כל הנשמה – עם כל הלב. היות וכל זמן שאתה עדיין לא מקבל על עצמך, לא רובץ עליך כל הלכותיה.

אבל ברגע שנכנסת לתוכו, לא תמצא רוגע נפשי באם אתה אי פעם אחרי שקבלת על עצמך - שוב עוזב – כי אתה שובר את הברית שקבלת לנצח!!”

בשם הדת היהודית ההלכתית אני מפריך בצורה החלטית ביותר טענת הנציגים שכאילו הערמתי תנאים שאי אפשר לקבלם לפני קבלת הילדים שלהם לעם היהודי.

זה נכון לפי ההלכה של הדת היהודית באם נלך בכל חומרנו – אסור להשאיר ילד שהתגייר אצל אמו הלא יהודיה, שאין באפשרותה לחנך את הילד ליהדות. אבל אחרי שמסרתי את חוות דעתי בשנת 1905, כמו שמתברר ממכתב

רשמי ממני למר א. וורבורג מתאריך 23 מרץ 1905 (מר וורבורג היה אז נציג בקהילה) לא דרשתי שהילד צריך לעזוב את הבית, אלא להתחשב עם המצב ולכן לא עשיתי לחצים בכיוון זה – רק דרשתי שיאפשרו לילד שהן בבית או מחוץ לבית בכל אופן יוכל לקיים את ההלכות הבסיסיות המיוחדות לדת במלואם – שמירת שבת והלכות כשרות בענין אכילה.

כי איך יכולתי להפר את המחוייבות הראשונה המוטלת על המשורה שלי – שבלי ספק הוא שאני מתחייב בגידוף נגד רבש"ע (ח"ו), ומביא גם אחרים לחילול השם, על ידי שאני מוכן להסכים למצב שילד יקבל על עצמו את המחוייבות לקיים את הלכות הדת בו בזמן שגם אני וגם הילד יודעים שההורים לא יאפשרו לו לבצע את ההלכות אלו בפועל. הרי שבהתנהגות כזו הורסים לחלוטין כל יראת הכבוד לדת שבראש ובראשונה צריכה להיות מבוססת על אמת.

אמרו לי בימים אלו מכמה צדדים שהנציגים טוענים שכאלו בקשתי מגרים שימסרו הצהרה בשבועה שיקיימו את הלכות הדת. ובזה אני מוחה נגד זה בצורה מוחלטת. הדת שלנו לא דורשת כזה דבר, ולכן אני בודאי לא בקשתי את זה מאף אחד.

איך הנציגים מסוגלים לטעון, וגם אחרים אמרו לי, שדרשתי מהילדים לפני הקונפירמציון למסור הצהרה בשבועה – עבורי זה חידה! בגלל שהנציגים צריכים לדעת שהמציאות היתה בדיוק ההיפך מזה.

מההתחלה נהגתי תמיד לפני טקס הקונפירמציון להביא לתשומת לבם של הקונפירמנדים שאלו ביניהם שלא מקיימים את הלכות הדת שלנו בפועל – אין להם זכות למסור הבטחה שלעתיד יקיימו במדויק כל מה שלמדו שהדת מחייבת אותם – היות ואני ציינתי לפנייהם שדבר הראשון שעליהם לקיים זה להיות אמיתיים!

בכל זאת מסרתי לכל הקונפירמנדים 'אישור קונפירמציון' היות שבנוסח שם רק כתוב – אגב נוסח הזה היה מקובל כבר משנים שעברו – שהילד מודיע שיש לו אמונה בעיקרונות הדת. היתה לי הרגשה שנהגתי לפי רצון השם וחק המדינה, במקרים כאלו שהסתפקתי בידיעות של הילדים בקשר לדת, והודעה שלהם שהם מאמינים שהשם בורא עולם ומנהיגו והוא התגלה אלינו ע"י משה רבינו והנביאים.

לפני כמה שבועות בלבד, בטקס קונפירמציון מיוחד שהיה בנוכחות עורך דין משפט עליון מר ס. הנריקס ומר ר. הנריקס, בתור נציגי הקהילה, הסברתי להם שאת ההבטחה לשמירת מצוות הדת אין ביכולתי לבקש מהאשה הצעירה שכבר נרשמה אצלי לערוך לה חופה וקידושין בעוד יומיים – היות וידעתי שאין בכוונתה לקיים את זה.

הנציגים מנסים לעשות את הרושם שבגלל ההורים היו ממש מוכרחים לתת לרב המשנה סמכות לקבל גרים, כמה שטענה הזו לא הגיונית ומגוחכת אפשר להוכיח מההמשך כאן:

בחודש אוקטובר 1903 כשהקונפירמנדים היו צריכים להרשם אצלי, הגיע אב אחד לרשום את בנו שנולד לו מאשה לא יהודיה. אחרי שנתתי לו להבין שקודם כל הילד צריך להתגייר, ובכדי לאפשר את זה, עלי לקבל הבטחה בודאות שמאפשרים לילד לשמור שבת ולאכול כשר, וזה בודאי יגרום לאבא בעיות רציניות ביותר. הוספתי לו שבעצם אין צורך בכלל שיעבור את הקונפירמציה עכשיו – אפשר לחכות עד שהילד יתבגר ויהיה יותר עצמאי לפי חוקי האזרחות של המדינה, (תמכתי את עצמי על פסק דין משרדי ממשלתי אלי מיום 1906 – 11 – 26, בו נאמר שרק כדי לעשות חופה וקידושין בקהילה היהודית צריך לפני כן לעשות קונפירמציון). אלא האדון הזה דרש בתוקף שאעשה את הקונפירמציה לילד בלי היסוסים. אני סרבתי, וכתוצאה הביאו שוב את הנושא על התנאים של קבלת ילדים מנישואי תערובת לדיון בכנס הנציגים בחודש נובמבר 1908 בהשתתפותי.

הנציגים הבליטו שהתנאים שלי היו חמורים מידי עבור הורים שהאמינו שהילדים שלהם נהיו יהודים אך ורק ע"י ההחלטה שלהם לחנך אותם לפי הדת היהודית. חוק מיום 1851 – 4 – 13, סעיף 9. מר איבר גולדשמידט טען שאפשר לעתיד להביא לתשומת לב לחברי הקהילה, שיש פה טעות, אבל עלי למצוא פתרון לילדים שנולדו במשך 17 – 16 שנים אחרונים מנישואי תערובת כדי שכולם יוכלו לקבל קונפירמציה.

עניתי במקום, שזה שאלת דת הלכתית, ועלי לחשוב. אמנם הוספתי תיכף, שאני לא רואה את עצמי בר סמכא מספיק להחליט על שאלה ממדרגה חשובה עליונה כזו, ולכן עלי להפנות את השאלה לפני שלושה גדולי ישראל המתמחים בשטח הזה של תורת הדת.

אבל אני רק נותן תקוה שאני אקבל תמיכה מסמכויות האלו, אם בכוחי לומר להם שזה דבר ברור שבנוגע לעתיד

יתנהגו לפי ההנחיות שאני נותן.
בעיקרון פירושו שאני בכל מקרה קונקרטי המגיע, צריך לשקול באיזה תנאים קבלת הגירות יכולה להתבצע.
הנציגים הסכימו אתי.

שלשה הרבנים שאליהם פניתי היו הרב הראשי דר' י. ה. דינר מאמסטרדם, שהוא גם מנהל הסמינר לרבנים במקום.
הרב הירש רבינוביץ מעיר קובנו, ודר' ד. הופמן מנהל סמינר לרבנים בברלין. התשובה של דר' הופמן שקבלתי בעל
פה היתה זהה לתשובה (שקבלתי בכתב) מהרב רבינוביץ, שהם אחרי דיונים קדחניים ושיקולים רבים בסוף הגיעו
למסקנא, שהיות ואחרי ההחלטות שהוחלט עבור העתיד, אפשר לצפות לירידה של נישואי תערובת וקבלת גירות נגד
ההלכה – זה היה עבורם המכה בפטיש שהם הסכימו לפיתרון המוצע עבור המקרים שלפנינו.

לעומת זה, דעתו של דר' דינר היתה שגם הצפיה הזו לעתיד, לא יכול להצדיק לקבל
האחריות למצב שחמשים גרים ממשיכים לעבור על ההלכות הבסיסיות.

במקום הרב דינר, פניתי יותר מאוחר לרב הראשי הירש מהמבורג, שנפטר לא מזמן,
שצירף את דעתו לשני הרבנים הנ"ל, ובתאריך 1909 – 2 – 3 יכולתי לבשר את
התוצאה המבוקשת לנציגים.
מאז לא שמעתי אי פעם שום דבר מצד הנציגים בנושא. ואף אחד לא בא להרשם
אצלי לקונפירמציה.

כרגע נוצר מצב – שטענת הנציגים שהם היו מוכרחים לתת את הסמכות לרב המשנה
לקבלת גרים, בגלל התנאים הקשים שלי – לקבלת ילדים, טענה זו התבטלה, היות
והסכמתי לבקשת הנציגים לגייר את הילדים מנישואי תערובת שנולדו במשך 17
שנים האחרונים, בלי לדרוש תנאים נוספים חוץ מקיום ההלכות הדרושים לעצם טקס הגיור –
במובן זה בכל אופן לא היה נראה אפשרות של סכסוך במשך 14 שנים הבאים.

הגורם למריבה הנוכחית באמת לא נבע מקבלת ילדים מנישואי תערובת אלא
בעיקר מקבלת מבוגרים.

ממכתב ששלחתי 1908 – 12 – 17 להנציגים, מתברר שדר' שורנשטיין קיבל לגיור
אשה לא יהודיה, במשך התקופה שהייתי מחוץ לתחום דנמרק, ואותה אשה אני כבר
לפני כן סירבתי לגייר. ועכשיו הוא עמד לערוך לה חופה וקידושין.

הודעתי שמטעמי דת אינני יכול לאשר חוקית קבלת גיורת זו, וגם החופה אינה בר תוקף. בקשתי מהנציגים
למנוע מרב המשנה לערוך לה חופה וקידושין, והוספתי שבאם הוא על אחריות עצמו בכל זאת עושה לה חופה,
הרישום הרשמי בתיק הממשלתי
והנפקת תעודת נישואין, ידחו עד ששר הדתות הדני יחליט בענין.

עמדת הנציגים בנושא מתברר ברור ממכתבם אלי מתאריך 12 – 18. הודיעו לי שהביאו לתשומת לב של רב המשנה
שהוא לא נהג בסדר, וביקשו ממנו למנוע לערוך חופה לאשה המדוברת לפני שהיא התקבלה ליהדות מהרב השוודי,
שאצלו היא למדה על יהדות.

אבל במקביל הודיעו לי שבמדה שרב המשנה בכל זאת יעשה לה חופה, ירשמו אותה
בתיק הממשלתי ויתנו לה תעודת נישואין כרגיל.

מתברר איפוא שהנציגים פחדו לקחת אחריות מהתוצאות של עמדתם.

הסיבה שלא יכולתי לאשר חוקית את החופה נובע מפאת שלפני החופה היא לא
התקבלה ליהדות לפי חוקי התורה, (ראה לעיל הודעה מהרב אטלינגר). ובאשר לקבלת הגיורת
מרב המשנה, אין ביכולתו לאשר מטעמים הבאים:

לפי הנחיות ברורות בספרי ההלכה שלנו אין לפסקי דינים של בית דין תוקף הלכתי אם
אחד מחברי הבית דין עושה מעשים בפרהסיה או נותן ביטוי להשקפתו בפרהסיה שהם
אינם תואמים את הקו המקובל דורי דורות בכלל ישראל. והיות והרב המשנה במשך

הזמן שהוא נמצא פה בתור רב, הוכיח בפרהסיה שאינו שייך לרבנים הדוגלים בשיטה לא לשנות מהמקובל, לכן אינני יכול להיות אחראי למעשיו ולא נשאר לי ברירה, אלא להודיע שקבלת גירות שלו היא בלי חוקיות הלכתית לפי דיני התורה.

למרות שלפי החוזה שחתמתי בזמן שנכנסתי לתפקידי סעיף 3² – ההחלטה מי ראוי לשבת בבית דין כאן כדי שהחלטותיו יהיו מקובלים מצד ההלכה – זה אני, ואף אחד בלעדי.

בכל זאת כדי למנוע מריבה פניתי לארבע גדולי ישראל, כל אחד בנפרד, שאולי למען השלום להשאיר את רב המשנה בתור דיין בבית דין הזה. אך כולם בלי קשר אחד עם השני התנגדו לזה בתוקף.

בינתיים רב המשנה לא התחשב בבקשת הנציגים לחכות לערוך לאשה קידושין עד שהיא התקבלה בתור גיורת במקום אחר.

בעקבות מצב המסובך הנוצר עכשיו אחרי הרבה דיונים בנוגע לכשרותו של דר' שורנשטיין להיות דיין בבית דין הלכתי מסורתי – והתוצאות מזה, קבלתי את המכתב כדלהלן מהנציגים: (בתאריך 1909 – 9 – 29)

כשנרשמים ילדים מהורים מנישואי תערובת לקונפירמציון בהם האם לא יהודיה, אלא שההורים בזמן הנישואין הודיעו שברצונם שיחנכו את ילדיהם לפי הדת היהודית, וכתוצאה מזו רשמו את הילדים בתיק הממשלתי של הקהילה, אז אנחנו מרגישים שזה הן זכותכם ומחובתכם לעשות לילדים האלו קונפירמציון, אם הם מקיימים את הדרישות שאתם רואים לנחוץ לדרוש מטעמי דת.

מר אברהמסון החתום מטה, בין השאר, מבין הן מהודעות של דר' לוונשטיין ושל דר' שורנשטיין, שנחוץ לקיים קבלת גירות לפני קונפירמציון של ילדים מאם לא יהודיה, על אף שהיו רשומים בתיק של הקהילה. אבל הוא לא רואה שהסמכות שעכשיו נתנו לדר' שורנשטיין נוגד במה שכתוב בסעיף 3 של החוזה עם דר' לוונשטיין.

E. GLUCKSTADT. RUBEN HENRIQUES. POUL LEVIN. AXEL ABRAHAMSEN
.CARL MELCHIOR. C. B. HENRIQUES. IVAR B. GOLDSCHMIDT

עקב המכתב הזה פניתי (בתאריך 9 - 30) לשר הדתות כדי שאולי ע"י ניהול משפטית יהיה אפשר להשיג פתרון בדרכי שלום. כי עכשיו הדיון לא רק היה בתנאים לקבלת ילדים מנישואי תערובת, אלא נוסף לזה שאלת הסמכות של רב המשנה, אם הוא בכלל בר סמכה לקבל גרים, ואם מותר לו לשבת בבית דין למטרה זו.

אבל כבר ביום 9. 31 הלך רב המשנה צעד קדימה, והנציגים ויתרו לו על כל דרישותיו הלא מקובלים, שמתברר ממכתב מהנציגים אלי מיום 1909 – 10 – 18 ובו נאמר: בזה אנחנו מודיעים לכם שביום 11 חודש זה, כתבנו לדר' שורנשטיין כדלהלן:

במכתבכם המכובד הראוי להערצה, מתאריך 11 חודש שעבר, עשיתם תנאי לקבלת ילדים לקונפירמציון מאמהות לא יהודיות, בקשר לילדים לפי חוק 1851 – 4 – 13 שבהתחלת הנישואין החליטו שהם יתחנכו בדת היהודית, ורשומים בתיק של הקהילה, באתם בדרישה, שבלי הגבלה וצמצום שיתנו לכם זכות לקבל אותם כגרים. וזה היות ואתם טוענים שזכות זה לא עומד בניגוד לחוזה של דר' לוונשטיין. אנחנו בקשר לזה מודיעים לכם שאנחנו נותנים לכם את הזכות בלי הגבלה לקבל את הגרים – וקובעים בזה שההגבלות בסעיף 2 של החוזה שלכם בקשר לגירות – מבוטלים.

E. GLUCKSTADT. RUBEN HENRIQUES. POUL LEVIN
.AXEL ABRAHAMSON. CARL MELCHIOR. C. B. HENRIQUES

ובכן עכשיו קיבל רב המשנה את הסמכות בלי שום הגבלות לקבל גרים, הן מבוגרים הן ילדים – וההחלטה בחוזה שלו בכוון ההפוך בוטל בהחלטיות.

כשהודיעו לי לפני שבועות אחדים שרב המשנה בעוד 8 ימים מתכוון להתחיל קבלת גרים – אשה לא יהודיה של זוג שהתחתנו בנישואין אזרחיים לפני כמה חדשים, ראיתי מחובתי להודיע לחברי הקהילה שלי, וגם לצד האיני יהודי בנישואי תערובת, שכרגע קבלת גרים בלי השתתפותי אין להם תוקף יהודי הלכתי – דתי, כי מעבר לכל הסיבות אחרות, כתוב בספרי ההלכה שלנו, שזה מחובתנו לעשות כל שבאפשרותנו לא לרמות איש את רעהו.

והגם שהנציגים בדעה שזכותם לתת לרב המשנה אישור לקבלת גרים, הם לא יכולים לקחת ממני את הזכות והחוב להחליט בשאלות הנוגעים להלכות יהדות.

לפי בקשתי עלה עורך דין בית משפט העליון א. ליבה, ליל חמישי 1. – 13. לחבר מועצת העיר י. גליקשטט להודיע לו מה שאני מרגיש מחובתי לעשות, אבל הייתי מעדיף למנוע לעשות צעד כל כך לא נעים. ולכן ביקשתי מהנציגים שבישיבה שלהם אותו ערב יבקשו מדרי' שורנשטיין שידחה את קבלת הגרים עד שמשדד הדתות יתנו תשובה לשאלתי, תשובה שאפשר לצפות שיגיע בקרוב ממש.

אחרי שהנציגים סירבו למלאות את בקשתי, הרגשתי שלא יכולתי להפר את חובתי – על אף שהנציגים הודיעו שאם אני מפרסם הודעה, הם מפטרים אותי ממשרת הרב הראשי.

כשהנציגים בהודעתם ה"סודי ביותר" טוענים שאני כמה פעמים פניתי אליהם לדון על אפשרות של פרישה מתפקידי, אני מודיע שזה ממש לא נכון. פעם אחד בלבד עשיתי את זה, וזה היה שנה שעברה. הסיבה לזה היה כמו שאמרתי אז מפורש בגלל שרציתי למנוע את המריבה הכאובה, באם הנציגים בהמשך החליטו להתעלם מהסמכות שלי בשטח הדת, ששייך רק לי בלעדי. אבל הדגשתי אז במפורש שאני מעדיף להשאר במשרה, וחזרתי על זה כמה חדשים מאוחר יותר.

אגב היה זה הנציגים שהפסיקו את הדיונים, בטוענם שהם לא הרגישו את עצמם מקושרים יותר להצעה שנתנו לי אז הצעה שבכלל לא היתה בהתאם לציפיות שבהם התחילו את הדיונים – הצעה שהיתה בלתי אפשרית עבורי לקבל בלי לסכן שמשפחתי תגיע לסבל.

לעולם לא היה ברצוני להתפטר מתפקידי. במיוחד עכשיו, אחר שנודע לי במשך השבועות האחרונות שיש הרבה יותר מחברי הקהילה שהם בדעה שלי. למרות שלא כולם תואמים איתי בהשקופותיהם ביהדות, אבל יש להם הבנה לתפקיד שלי בקהילה.

היחס שלי עם היחידים היה כך שלא נסיתי אף פעם להטיף עליהם עול יהדות, רק דרך הדרשות ממקום הקדוש פה בבית הכנסת.

אבל אני יודע שיש לי חוב אחד קדוש כלפי הקהילה היהודית בקופנהגן, וזה לעשות את כל מה שביכולתי למנוע שהקהילה היהודית שלנו בסוף תתבטל לתוך הכנסיה.

מי יכול לחשוב שעלי לתת יד בכיוון הזה?

מי יכול להאמין שהנציגים של הקהילה צריכים לקדם את פירוק הקהילה?

שכל אחד בנפרד, ישקול אם לא עשיתי תמיד את חובתי, אם לא תמיד השתדלתי למצוא פתרון דרך שלום לכל סכסוך – ולקיים את דרישות נציגי הקהילה כמה שהדת שלנו – שהוא גם הדת שלהם – הרשו לי.

(עד כאן תרגום "מכתב הגלוי" של הרב דר' לוונשטיין זצ"ל).

להשלמת התמונה מה קרה אחרי ה"מכתב הגלוי", מצאנו לנכון לכתוב מתוך החוברת "תפארת בני אבותם", שיצא לאור ביום ט"ז מרחשון תש"ע לע"נ בנו הרב חיים אלכסנדר לוונשטיין ז"ל, על תקופת כהונת אביו בדנמרק.

באביב תרס"ג עברו לק"ק קופנהגן, במדינת דנמרק שם נקרא לכהן פאר כרבה הראשי של בירת הממלכה הצפונית.

הקהילה בקופנהגן היתה ליברלית ביותר, רבים מתבריה היו חילונים, הם חיפשו רב שידמה לרבה הקודם של הקהילה הרב סימונסון שהיה אקדמאי ומשכיל, ולכן דימו שר' טוביה עונה על דרישותיהם. דרשותיו שהיו לשם דבר, והשכלתו ותארייו יחד עם עשר השפות שהיו שגורות על לשונו, גרמו להם כנראה להסתנוור ממנו כבר בפגישתם הראשונית, בלא לקחת בחשבון את התאמתו למצבם. ולכן מיד בהגיעו זכה למינוי כרב לכל החיים. הקשיים לא אחרו לבוא, החיכוכים בין הרב לבין חלק מקהילתו, היו עניינים שבשיגרה. רוב חברי הקהילה היו חילונים עד ליברלים, וכמובן הקשו עליו מאוד את המלאכה. המחלוקות היו רבות, על ענייני הלכה, על סידורי קידושין בעיתיים, ובעיקר על פשרות בענייני גיורים.

ביום בהיר בשנת תר"ע בבואו לתפילה, מצא את ביהכנ"ס סגור ואת כיסאו מונח ב"חדר שני" שעל יד ביהכנ"ס, המסר היה ברור. אינך רצוי עוד בקהילתנו.

הוא, שלא אבה להתפשר על קוצו של יוד, לקח עימו תשעה בעלי בתים מבני הקהילה, שהסכימו להצטרף לצעדו הנועז ופתח ("AUSTRITTSGEMEINDE") קהילה נפרדת. ואחרי שנתיים צמח מגרעין זה קהילת "מחזיקי הדת", שמסביבו התלכדו כל היראים במלכות דנמרק מאז.

בגרמניה כבר עשרות שנים קודם, עקב השתלטות הרפורמים והמחדשים למיניהם קמה תנועה בראשות הרש"ר הירש זצ"ל והרב במברגר זצ"ל להיבדל מהקהילות הכלליות והקימה קהילות נפרדות. בעקבות מחלוקת זו, הצטרפה גם קופנהגן לאחיותיה שבגרמניה בקהילתה הנפרדת.

כתוצאה מפטוריו על ידי קהילת קופנהגן החל סיפור משפטי שארך כשנתיים, בתחילה זכה הרב ב 50.000 קרונות, ולאחר מכן בעקבות ערעור הקהילה גדל הסכום ל 80.000 קרונות עבור פיצויים ומשכורות מהקהילה המפטרת. מענין לציין שהרב טוביה לוונשטיין זצ"ל לא נשאר כתוצאה ממלחמת הקודש אפילו יום אחד בלא תפקיד. ביום ו' נגזר הדין לטובתו בבית המשפט שבקופנהגן, וביום א' שאחריו נבחר פה אחד באסיפת הקהילה שבציריך לכהן פאר בקהילתם.

"מכתב גלוי" זה שכתוב בשפת הדני, נפל לידינו בסייעתא דשמיא עכשיו ממש 100 שנה מאז שנכתב. השתדלנו לתרגמו לפי מיטב יכולתנו – וכמובן במידה ויש דברים בתוכן לא מובנים, האשמה תלויה בנו ולא בכותב. אנחנו המתרגמים נולדנו בדנמרק, ורגלי אבותנו עמדו והתפללו בבית הכנסת יחד אתו בתקופה הסוערת. מרגישים חובה קדושה כהכרת הטוב לפרסם פרקים אלו של קדוש ה'.

אבינו ז"ל השאיר את זכרונותיו וגם שם מצאנו כתוב איך הרב דר' לוונשטיין זצ"ל לחם בעוז קנאת ה' צבקות, בלי לותר על קוצו של יוד מקדושת כבוד שמו.

בזכות זה השאיר אחריו דורות מבורכים, משפחה עניפה – וגם אנחנו בני קהילתו שנשארו דבוקים בה' ובתורתו. חתננו, נין שלו הרה"ג רבי משה טוביה דינקל שליט"א, הוא בין הממשיכים יחוס המשפחה ברבנות, ומכהן פאר כרב שכונת "בית ומנוחה" ובבית הכנסת המרכזי "שערי תורה", בקריה החרדית בבית שמש, ומקדש שם ה' ברבים.

זכינו שבני נינים של הרב לוונשטיין הם גם נכדינו.

נזכה בקרוב לקבל פני משיח צדקנו, אמן.